

JÓN TORFI JÓNASSON OG ANDREA GERÐUR DOFRADÓTTIR
RANNSÓKNARSTOFA UM ÞRÓUN MENNTUNAR, FÉLAGSVÍSINDASTOFNUN HÍ

ER SÍMENNTUNARÞJÓÐFÉLAG Á ÍSLANDI?

Í þessari grein er lögð áhersla á að menntun skipti miklu máli í nútímaþjóðfélagi, bæði sú skólamenntun sem þjóðfélagið býður upp á og fjölþætt menntun utan skólans sem stendur fullorðnu fólki til boða. Það er ekki aðeins stig menntunar sem skiptir máli heldur virðist ákveðinn jöfnuður líka vera mikilvægur, ekki síst til þess að draga úr félagslegri spennu. Það er því mikilvægt að vinna að hvoru tveggja, hærra menntunarstigi og vissu jafnræði með fólki hvað þetta varðar. Þeir sem skipuleggja fullorðinsfræðslu verða að gera sér grein fyrir því að bilið á milli þeirra sem hafa minnsta og mesta menntun virðist heldur aukast en hitt. Það sem virðist einkenna íslenska skólakerfið er að tiltölulega margir ljúka ekki framhaldsskóla við hefðbundinn aldur en þó virðist kerfið opið þannig að fólk lýkur námi seint. Konur eru að sækja í sig veðrið að þessu leyti en ekki karlar. Jafnframt er sýnt að þeir sem hafa mesta formlega menntun eru einmitt þeir sem lengja enn skólagöngu sína. Það eru einnig þeir sem sækja sér mesta menntun utan skólans. Þótt hin hefðbundnu tengsl menntunar og sóknar í námskeið komi í ljós má ekki vanmeta að um þriðjungur þeirra sem minnsta menntun hafa er einnig duglegur að sækja námskeið. Gögnin sýna einnig hve líkt mynstur er að finna í ólíkum löndum sem réttlætir að rannsóknarniðurstöður um fræðslu fullorðinna séu yfirfærðar á milli landa. Staða Íslands í þessu efni er mjög góð.

Umræða um menntun jaðrar stundum við að verða slag-orðakennd vegna hástemmdra yfirlýsinga um gildi hennar yfirlýsinga um að hún sé nánast það eina sem skipti máli í nútímaþjóðfélagi, að hún sé upphaf og endir alls. Það hafa verið sett spurningarmerki við slíkan málflutning beggja vegna Atlantsála, m.a. í yfirvegaðri greiningu Alison Wolf (2002) í ritinu *Does education matter?* (Skiptir menntun máli?) og Norton Grubb og Marvin Lazerson (2004) í ritinu *The education gospel* (Guðspjall menntunar). Gagnsæjar nafngiftir ritanna gefa til kynna vissar efasemdir höfunda. Engu að síður komast höfundar að þeirri niðurstöðu að menntun skipti miklu máli fyrir öll þjóðfélög en fólk verði að gera sér grein fyrir í hverju gildi hennar felst, hvernig hún þróast og hvaða vandamál þurfi að takast á við svo að hún standi undir þeim kröfum sem til hennar eru gerðar. Það er hollt að taka gagnrýna umfjöllun þeirra alvarlega.

Sem dæmi um mikilvægi þess að leggja sig eftir því hvers vegna og hvernig menntun skiptir máli eru áleitnar spurningar um tengsl menntunar og félagslegrar samstöðu eða samheldni (e. social cohesion). Með samheldni er átt við að ekki séu mikil félagsleg átök eða spenna í þjóðfélaginu. Green, Preston og Janmaat (2006) telja t.d. að jafnræði í menntun (e. educational equality) skipti enn meira máli en færni- eða þekkingarstig (e. level of skill) þjóðfélagsins. Hafi þau rétt fyrir sér gefur það mikilvægar vísendingar um áherslur í fullorðinsfræðslu þótt margt fleira vísi þar veginn.

Jón Torfi Jónasson

Andrea Gerður Dofradóttir

Rökin fyrir menntun eru af ýmsum toga. Áður hafa verið nefnd til sögunnar í þessu riti a.m.k. fern rök fyrir menntun fullorðinna sem eru jafnframt rök fyrir menntun almennt (Jón Torfi Jónasson, 2004). Þau voru nefnd *mannauðsrök* og snúast bæði um almenna þekkingu og sérfræðiþekkingu sem hvort tveggja er nauðsynlegt fyrir tæknivinnu og tækniframfarir, rök sem vísa í *almenna tækniþekkingu* og byggjast á því að vinnuaflíð verði að vera hreyfanlegt, *lýðræðisrök* sem gera ráð fyrir að allir þegnar þjóðfélags geti tekið þátt í umræðu um lýðræði og loks *jafnræðisrök* sem snúast um að jafnræði meðal þjóðfélagsþegna sé forsenda heilbrigðs lýðræðissamfélags og undirstaða félagslegrar samheldni. Þessi rök réttlæta aðild samfélagsins að

skipulagi og rekstri skóla- og fræðslustarfs vegna þess að með því þjónar samfélagið eigin hagsmunum. Í þessu ljósi vakna ýmsar spurningar um stöðu mála, m.a. um jafnræði í menntun, bæði hvað varðar þá *grunnmenntun* sem fólk hefur hlotið á skólagöngu sinni og þátttöku fólks í margvíslegu fræðslustarfi að loknu skólanámi. Þegar hér er rætt um grunnmenntun er átt við allt nám sem fólk lýkur innan formlega skólakerfisins, þ.e. í grunnskóla, framhaldsskóla og sumir í háskóla. Að því marki, sem fyrrnefnd rök skipta máli er vert að spyrja að hvaða marki símenntun, þ.e. þátttaka í menntun alla ævi, sé til staðar í íslensku þjóðfélagi og hvað einkenni þá menntun.

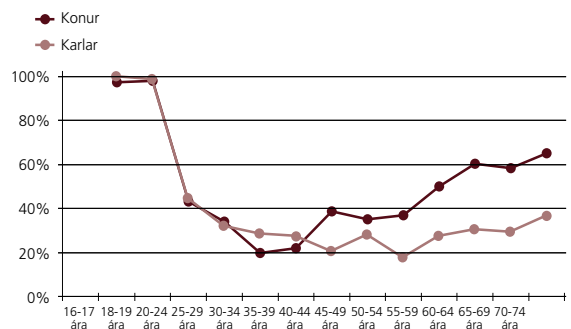
Hér verður gerð tilraun til að svara þessum spurningum með því að vísa í niðurstöður athugunar á þátttöku í fræðslu á Íslandi (Jón Torfi Jónasson & Andrea Gerður Dofradóttir, 2007). Athuginin byggist á gögnum úr sérstakri könnun vinnumarkaðsrannsóknna Hagstofu Íslands árið 2003. Markmið hennar var m.a. að afla nánari upplýsinga um þátttöku í námi og fræðslu en gert er í reglubundnum vinnumarkaðsráðgjafnum Hagstofunnar. Þetta var gert í öllum aðildarlöndum Evrópusambandsins og EFTA en það gefur m.a. tækifæri til að bera Ísland saman við lönd innan þessara samtaka. Hér verða kynntar niðurstöður úr tveimur þáttum þessarar könnunar, þ.e. um þátttöku í námi innan opinbera skólakerfisins (e. formal education) þar sem m.a. var spurt hvort viðkomandi hefði verið skráður í skóla eða verið á námssamningi á síðustu 12 mánuðum og einnig um þátttöku í fræðslu með leiðbeinanda utan opinbera skólakerfisins (e. non-formal education).

STAÐA FORMLEGRAR MENNTUNAR

Með þær röksemdir í huga fyrir gildi menntunar, sem rifjaðar voru upp hér að framan, skiptir máli að kanna hver sé almenn staða menntunar, þ.e. hve mikillar skólamenntunar fólk hefur aflað sér. Frá öllum fjórum sjónarhornum, sem nefnd voru, er það áhyggjuefni ef í ljós kemur að hún er slök. Þó verður að hafa í huga hve afstæður sá dómur getur verið. Þess vegna er spurt: hve stór hluti fullorðinna hefur ekki aflað sér menntunar fram yfir almennt grunn-

skólanám? Algengt svar við þessari spurningu er um 40% vinnuafslins en það fer þó eftir því við hvaða aldur er miðað, t.d. hvort miðað er við 20 ára og eldri eða 25 ára og eldri og einnig við hvaða hámarksaldur. Ef miðað er við aldurshópinn 25–64 ára þá er hlutfallið 30% í þessari könnun. Mynd 1 sýnir að þótt það svar sé nokkuð nærri lagi verði samt að taka það með nokkrum fyrirvara vegna þess að einstakir aldurshópar eru mjög ólíkir. Auk þess er raunar marklítið að spyrja svo almennrar spurningar. Myndin vekur ótal spurningar um íslenskt skólakerfi en svarar nokkrum.

Mynd 1. Hlutfall þeirra sem hafa ekki lokið formlegu námi umfram grunnskóla, skipt eftir kyni og aldri.

Það er margt athyglisvert við mynd 1. Í fyrsta lagi hve munurinn á stöðu karla og kvenna er skýr, a.m.k. í eldri hópunum. Í öðru lagi vekur mynstur línuritsins, hvað varðar karla, nokkra undrun. Það er ekki ætluin að rekja alla fyrirvara sem verður að gera við könnun eins og þessa en þó verður að nefna tvennt: Skólakerfið var að breytast á þessu tímabili og skoðanir fólks á því hvað teljist námslok að loknum grunnskóla geta verið misjafnar. Það var t.d. ekki fyrr en 1985 að 10. bekkur varð skólaskyldur þótt hann teldist til grunnskóla frá 1975.¹ Þrátt fyrir óvissu, sem af þessu hlýst, er almenna niðurstaðan sú að staða karla hefur ekki breyst sem heitið getur allt þetta tímabil og yngri karlmennirnir virðast ekki fara niður fyrir 30% markið. Með vissri sanngirni má segja að grunntalan fyrir

¹ Hægt væri að tengja þetta miklu nánar skólasöggunni, m.a. gagnfræðadeildunum en það verður ekki gert hér.

karlmenn sé einmitt þessi 30% sem gildir fyrir aldursbilið 35–39 ára.

Talsvert öðru máli gegnir um konurnar. Menntunarsaða þeirra hefur batnað mikið á tímabilinu og þær komast lægst í 20%, þ.e. 80% hafa lokið a.m.k. einhverju formlegu prófi úr framhaldsskóla. Þessi 20% eru sá hópur sem ekki hefur lokið formlegu námi að loknum grunnskóla; hlutfallið er aðeins svona lágt þegar konurnar eru á aldrinum 30–34 ára. Það er eftirtektarvert hve langan tíma það tekur þær (að vísu eins og karlana) að ná því lágmarki. Þetta má túlka á a.m.k. tvo vegu. Annars vegar virðist myndin sýna að skipan skólamála sé losaraleg að því leyti að ekki er hart lagt að ungu fólki að ljúka námi í framhaldsskóla, hvorki af atvinnulífínu eða skólakerfinu. Þess vegna eru þeir nokkuð margir sem gera það ekki eða seint og um síðir. Hins vegar má segja að myndin sýni mikinn sveigjanleika kerfisins þar sem nemendur eru alls ekki útilokaðir þótt þeir hafi ekki lokið námi í framhaldsskóla tvítugir. Ef þeir fá áhuga á að ljúka náminu síðar geta þeir gert það.

Þrátt fyrir það sem hér hefur verið sagt um mynd 1 má einfalda málið með því að staðfesta að stórir hópar fólks hafa ekki lokið öðru en grunnskólanámi (og hjá sumum þeirra elstu krafðist barna- og unglingafræðslan ekki alltaf langrar skólavistar þótt það væri mjög misjafnt eftir búsetu). Við höllumst þó að því að gagnlegast sé að tala ekki um hópinn í heild heldur tiltekna minni hópa. Tæplega helmingur ungs fólks á aldrinum 20–24 ára (45%) hefur ekki lokið formlegu framhaldsskólanámi og um þriðjungur á aldursbilinu 25–29 ára; þetta verða að teljast nokkuð fjölmennir hópar í upphafi 21. aldar. Fjölmargar konur í eldri hópunum hafa aðeins lokið grunnskóla. Staða eldri karla er óljósari en þeir virðast að yfirleitt hafa lokið lengra námi. Enn hafa um 20% kvenna aðeins lokið grunnskóla í þeim aldurshópi þar sem staðan er best. Staða karla er óljósari því að lægstu tölurnar eru fyrir elstu hópana og það er erfitt að túlka þær tölur.

Nú mætti spyrja hvort ekki beri að telja margvíslegt, sérskipulagt nám utan skólakerfisins gott og gilt, t.d. umfangsmikil starfstengd námskeið (lengri en 100 stundir) sem stundum veita einhvers konar réttindi. Svarið

er mjög áhugavert þótt það sé erfitt að túlka það. Um þriðjungur svarenda á aldursbilinu 25–65 ára, sem aðeins hafði lokið grunnskóla, hafði einhvern tíma lokið slíku námskeiði. Þetta er mikilvæg viðbót þótt ekki sé alltaf um langt nám að ræða. Þetta undirstrikar það sem hefur áður komið fram að fjöldi nemenda, sem ekki hefur lokið neinu formlegu prófi í framhaldsskóla, hefur samt sem áður lokið þar umtalsverðu námi (Jón Torfi Jónasson og Kristjana Stella Blöndal, 2002). Mikill fjöldi nemenda, sem hverfur frá námi í framhaldsskóla, hefur lokið sem nemur a.m.k. eins árs námi.

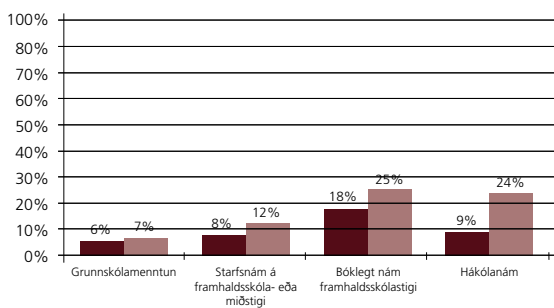
En hvers vegna er hér gert svo mikið úr stöðu skólamenntunar í umræðu sem snýst um símenntunarpjóðfélag? Skiptir miklu máli hvað fólk gerir innan formlega skólakerfisins ef stöðugt er hægt að bæta við sig þekkingu með sjálfsnámi, reynslu og námskeiðum? Svarið er einfaldlega já af tveimur náskyldum ástæðum. Reynslan sýnir að þeir sem hafa stysta skólagöngu, þegar hefðbundnu skólanámi lýkur, eru síst líklegir til að bæta við sig menntun. Við höfum að vísu þegar sýnt fram á að nokkur hópur geri það á nokkuð löngu tímabili. Sama gildir um sókn í námskeið: þessi hópur tekur einnig síst þátt í margvíslegum námskeiðum þótt sumir hafi látið sig dreyma um að í opnu sveigjanlegu kerfi væri þessu öfugt farið, þ.e. að þeir sem hefðu stysta skólagöngu að baki væru alltaf að bæta við sig með hvers kyns námi utan skólans. Flest bendir til þess að í þjóðfélagi, sem hefur einmitt opið og sveigjanlegt skólakerfi og mikið framboð námskeiða fyrir fólk á öllum aldri, breikki bilið stöðugt á milli þeirra sem hafa mesta menntun í upphafi starfsferils og þeirra sem minnstu skólamenntunina hafa þegar unglingsárunum lýkur. Athugum þetta nánar á myndum 2 og 3.

ÞÁTTTAKA Í FORMLEGU NÁMI EFTIR FYRRI MENNTUN OG KYNI

Mynd 2 sýnir þátttöku fólks á aldrinum 25–64 ára í formlega skólakerfinu síðustu 12 mánuði, flokkað eftir fyrri menntun og kyni. Þetta virðist vera eitt af þessum endalausum súluritum sem sýnir svolítinn prósentumun en lítið sem máli skiptir. En að okkar mati er þetta mjög merkileg

mynd bæði hvað varðar hlutföll miðað við fyrri menntun og kynjamun. Það má auðvitað hafa í huga að hún nær yfir langt aldursbil en í grundvallaratriðum skiptir það ekki máli. Aðalatriðið er að sá hópur, sem hefur minnsta menntun fyrir, bætir í mjög litlum mæli við sig námi eða um 7% og það á við um bæði kynin. Hinir hóparnir, sem fyrir hafa meiri og sumir mun meiri menntun, bæta meiru við sig; það á alla vega við um konurnar. Fjórðungur allra kvenna á aldursbilinu 25–64, sem lokið hafa bóklegu framhaldsnámi (stúdentsprófi), bæta við sig námi; sömuleiðis er fjórðungur allra kvenna, sem þegar hafa lokið háskólaprófi, enn skráður í nám, í áframhaldandi háskólanám. Þetta hlýtur að teljast há tala. Það fer ekki á milli mála að í hópi kvenna er bilið stöðugt að aukast á milli þeirra sem hafa minnsta menntunina og þeirra sem lengra eru komnar. Eftir því sem skólakerfið verður opnara og sveigjanlegra þeim mun meira eykst bilið. Svipaða sögu er að segja um karla þótt mynstrið sé ekki nærri eins sláandi. Svar við spurningunni í heiti greinarinnar, er símenntunarbjóðfélag á Íslandi?, er því að koma í ljós: það á við um suma en aðra ekki.

Mynd 2. Hlutfall 25–64 ára sem skráðir voru í skóla (eða á námssamningi) á síðustu 12 mánuðum, skipt eftir fyrri menntun og kyni.

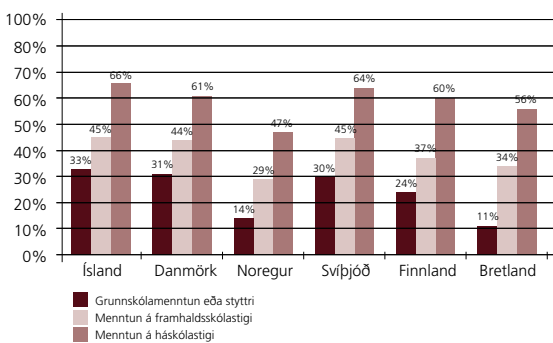
Þetta er aðeins önnur hlið málsins. Þegar talað er um símenntun eða ævimenntun hafa margir í huga að á fyrri hluta ævinnar sæki fólk nám í formlega skólakerfinu en á þeim seinni margvíslegt námskeiðahald og annað fræðslustarf sem er utan skólakerfisins. Spurningunni verður því ekki svarað fyrir en þessi þáttur málsins hefur verið skoðaður.

ÞÁTTTAKA Í FRÆÐSLU MEÐ LEIÐBEINANDA

Í vinnumarkaðskönnun Hagstofunnar var sérstaklega spurt um fernt þegar kannað var umfang ýmiss konar fræðslustarfsemi: a) námskeið, b) ráðstefnur, c) málþing og einstaka fyrirlestra og auk þess gátu svarendur bætt við upplýsingum um skipulagða fræðslu af öðru tagi. Spurt var hversu oft á síðustu 12 mánuðum fyrrgreind fræðsla hefði verið sótt. Sömuleiðis var spurt hversu margir fræðslu- atburðir hefðu verið sóttir alls á tímabilinu og hvert efni þeirra hefði verið. Niðurstöðurnar eru sýndar á mynd 3 en hún er um margt athyglisverð. Fyrst má nefna að hún sýnir eitt best þekkta mynstur í rannsóknum af þessu tagi, þ.e. að fyrri menntun spáir nokkuð vel fyrir um sókn í hvers kyns fræðslu. Þetta er athyglisvert vegna þess hve stöðugt mynstrið er. Samanburður við nágrannalönd okkar staðfestir að þetta er ekki séríslenskt fyrirbæri, þetta kemur alls staðar fram. Mynstrið kemur auðvitað ekki á óvart því að störf og starfsumhverfi er mjög fjölbreytt og það er vitað að eðli og einkenni starfa tengjast þeirri menntun sem fólk hefur. Í fjölmörg tæknilega flókin störf er krafist sérstakrar og oft mikillar menntunar og sömuleiðis stöðugar endurnýjunar þekkingar. Fjöldi prófgráða tengist einnig því hve vel fólki lætur að stunda nám af ýmsu tagi þannig að það kemur ekki á óvart að það séu sterk tengsl á milli grunnmenntunar og áframhaldandi sóknar í nám.

Vandinn er sá að í ljósi þeirra röksemda, sem nefndar voru hér í upphafi, eru margar knýjandi ástæður fyrir því að fólk endurnýji þekkingu sína, ekki síður þeir sem minnsta hafa fyrir. Það skiptir miklu máli fyrir einstaklinginn og þjóðfélagið allt, þ. á m. atvinnulífið, að þegnarnir séu ekki aðeins vel heldur einnig tiltölulega jafnvel menntaðir.

Mynd 3. Hlutfall 25–64 ára sem sóttu skipulagða fræðslu með leiðbeinanda á síðustu 12 mánuðum á Norðurlöndunum og í Bretlandi, skipt eftir landi og fyrri menntun.

En það má líta mynd 3 öðrum augum. Þátttaka Íslendinga í skipulegri fræðslu utan skóla er með því mesta sem gerist. Í öllum menntunarflokkum erum við með mesta eða jafnmesta þátttöku.² Í því samhengi er íslensk staða mjög góð. Vissulega er munur á þátttöku í þessum þremur hópum með ólíka skólamenntun. En það má ekki horfa fram hjá því að þriðjungur þess hóps, sem minnsta menntun hefur, tók þátt í einhvers konar skipulegri fræðslu árið áður en könnunin var gerð. Þetta er í raun mikið miðað við að þátttaka liggur hugsanlega ekki eins vel fyrir þessum hópi auk þess sem störfina kalla ekki eins á endurnýjun þekkingar. Á hinn bóginn er erfitt að meta hvort þarna er um að ræða hóp sem er að öðru jöfnu nokkuð virkur; spurning er því hvað verður um þá tvo þriðju hópsins sem ekki taka þátt í könnuninni; eru þeir alltaf óvirkir í fræðslustarfinu eða er það bara þetta árið? Margt bendir til að stór hópur sé óvirkur.

Þrátt fyrir nokkurn mun á þátttöku í löndunum fimm er mynstrið, sem fram kemur, mjög svipað. Samanburður af ýmsu tagi, t.d. miðað við kyn, aldur, menntun, stærð fyrirtækja og margt fleira, sýnir hvað mynstrið er svipað á milli landa, jafnvel þótt skipulag fullorðinsfræðslu sé með ólíku sniði í þessum löndum. Af því má draga tvær mikilvægar ályktanir. Í fyrsta lagi að viðfangsefnið, sem verið er að glíma við, ræðst ekki af skipulagi kerfanna í smá-

atriðum heldur af öðrum þáttum sem virðast hafa keimlík áhrif í ólíkum kerfum. Í öðru lagi má ganga að því vísu í öllum aðalatriðum að ítarlegar rannsóknir og hugmyndir nágranna okkar varðandi ýmsa þætti í fræðslu fullorðinna megi heimfæra á íslenskar aðstæður.

ER SÍMENNTUNARÞJÓÐFÉLAG Á ÍSLANDI?

Það má gefa tvö svör við þessari spurningu. Fyrra svarið er já. Hér á landi sækir fólk skóla löngu eftir að kerfið gerir í raun ráð fyrir og heldur síðan áfram að bæta við sig formlegu námi. Það virðist vera lítið svo á að hægt sé að fara í skóla á öllum aldri svo fremi sem aðstæður einstaklingsins leyfi það. Þar við bætist að mikið er sótt í skipulagða fræðslu utan skólakerfisins; tveir þriðju þess hóps, sem mesta menntun hefur fyrir, sækir slíka fræðslu á hverju ári. Það leikur enginn vafi á því að stór hópur þjóðarinnar hefur aðgang að margvíslegu námi nánast frá vöggu til grafar. Þetta verður enn skýrara í alþjóðlegu samhengi. Oft er talað um að 21. öldin einkennist af símenntun; Íslendingar eru þar í fremstu röð þannig að þessi almenna fullyrðing hlýtur að standast hvað þá varðar.

Á hinn bóginn má einnig gefa neikvæðara svar. Nokkur hluti þjóðarinnar hefur aðeins hlotið lágmarksgrunnmenntun og margir þeirra sem bæta við sig gera það seint og um síðir. Þessi hópur fólks býr þannig drjúgan hluta lífs síns, m.a. nokkurn hluta starfsævinnar, við litla menntun. Þessi hópur er ólíklegastur til að endurnýja þekkingu sína og því má segja að símenntun einkenni ekki lífshlaup hans.

Í upphafi var sett spurningamerki við þá skoðun að allt væri ómögulegt ef menntun, skólaganga og fræðsla væri ekki allsráðandi. Á hinn bóginn er ljóst að menntun, bæði hátt almennt menntunarstig og jafnræði í menntun, skipti af ýmsum ástæðum miklu máli bæði fyrir einstaklingana og þjóðfélagið. Þess vegna er símenntun, eða ævimenntun, þ.e. staðgóð grunnmenntun og endurnýjun hennar allt lífið, eftirsóknarverð fyrir alla þjóðfélagsþegna. Við höfum reynt að búa til það sem við köllum jafnræðisstuðul (Jón Torfi Jónasson og Andrea Gerður Dofradóttir,

2 Yfirburðir okkar eru ekki eins áberandi þegar tekið er meðaltal af allri þjóðinni því að hópurinn sem hefur minnsta grunnmenntun er tiltölulega stór hjá okkur, t.d. miðað við Svía.

2007, sjá kafla 5.2) sem felst í því að bera saman þátttöku þeirra sem eru öflugastir að sækja sér fræðslu og þeirra sem minnst gera af því. Þar er skipt eftir aldri, kyni og menntun. Samkvæmt þeim mælikvarða standa Íslendingar mjög vel að vígi. Þetta skiptir miklu máli frá sjónarhóli umræðu um félagslega samheldni sem síðan skiptir máli fyrir eðlilega framþróun samfélagsins. Það sem gert hefur verið hér á landi, einkum fyrir tilstilli miðstöðva um símenntun með tilstyrk stjórnvalda og aðgerða að frumkvæði atvinnurekenda og verkalýðsfélaga, virðist hafa skilað árangri þótt enn sé talsvert verk að vinna.

HEIMILDIR

- Green, A., Preston, J., og Janmaat, J. G. (2006). *Education, equality and social cohesion: a comparative analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Grubb, W. N., og Lazerson, M. (2004). *The education gospel: the economic power of schooling*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Jón Torfi Jónasson. (2004). Fullorðinsfræða og starfsmenntun á Íslandi. Staða og þróun starfsfræðslu og símenntunar. *Gátt*, 1, 12–19.
- Jón Torfi Jónasson, og Andrea Gerður Dofradóttir. (2007). *Þátttaka í fræðslu á Íslandi. Niðurstöður úr Vinnumarkaðskönnun Hagstofu Íslands 2003*. Reykjavík: Rannsóknarstofa um menntakerfi. Félagsvísindastofnun.
- Jón Torfi Jónasson, & Kristjana Stella Blöndal. (2002). *Ungt fólk og framhaldsskólinn. Rannsókn á námsgengi og afstöðu '75 árgangsins til náms*. Reykjavík: Félagsvísindastofnun. Háskólaútgáfan.
- Wolf, A. (2002). *Does Education Matter? Myths about education and economic growth*. London: Penguin Books.

UM HÖFUNDANA

Jón Torfi Jónasson er prófessor í uppeldis- og menntunarfræði við félagsvísindadeild HÍ. Hann hefur skrifað um þróun menntunar á öllum skólastigum, ekki síst um fullorðinsfræðslu.

Andrea Gerður Dofradóttir er sérfræðingur á Félagsvísindastofnun HÍ. Hún hefur unnið að fjölmörgum verkefnum um vinnuáðstæður, launajafnrétti og mat á skólstarfi. Hún er stundakennari í aðferðafræði og vinnusálfræði á meistarastigi við félagsvísindadeild.

SUMMARY

It is emphasised that education is important in a modern society, both formal and informal, which caters for the adult population. It is, however, not only the level of education that matters but also its distribution; a narrow distribution seems to favour social cohesion. It is therefore important to strive for both high educational level and its relatively equal distribution. Those who are responsible for the planning of adult education must be cognizant of the fact that the gap between those who have and don't have education seems to be increasing. What seems to characterise the Icelandic system is that the number of those who do not complete secondary education is rather high, but the system seems nevertheless to be flexible to the extent that there is a considerable number of late completers. The situation for women is improving substantially but not so for men. Those who have the longest formal schooling are also those who still are registered at school; it is also those who attend most courses in the informal system. The traditional pattern is obtained showing those with least formal education attending least courses, but nevertheless their attendance rate at 33% is substantial. The data also shows that the invariance in the patterns obtained when comparing countries justifies that research results and their implications are not system specific and can thus be transferred between countries.